

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaee, 1661

De In Integrum Restitutione. Titulus XLI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

Audientiam a nostram magistro G. de Chev. b
 significante pervenit, quod cum ecclesiam de Che-
 vel. canonicè fuisset adeptus, & aliquandiu pacificè
 possederet: gravissimo tandem metu Regis, quod eam
 resignaret jurate coactus, eam in eorum, ad quos perti-
 nebat manibus resignavit. Quia vero, quæ vi metulve
 causa sunt, carere debent robore c. firmitatis: mandam-
 us, quatenus si eundem ad resignationem constituerit
 vobis per talem metum fuisse coactum, qui poruerit &
 deberit cadere in virum constantem, non obstante ju-
 ramento prædicto, quo non ad repetendum, sed ad resi-
 gnandum solummodo tenebatur, præfatam ecclesiam ei
 restitui faciat.

CAP. V.

*Excommunicatus non est, qui absolute coactus excommunicatus
 communicat sociis si coactio fuit conditionalis.*

*Idem Vidrom. d. Archiepi-
 scopi.*

Sacris est canonibus: & infra. Distinguiamus au-
 tem, utrum is, qui communicat excommunicatis in-
 vitus, sit per coactionem adstrictus f. aut per metum in-
 ductus. In primo casu talem non credimus excommuni-
 catione teneri, cum magis pati, quam agere g. convin-
 catur. In secundo licet metus atterat culpam b, quia
 tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu
 debeat quis mortale peccatum incurrere, excommuni-
 cationis labe credimus inquinari.

CAP. VI.

*Metum posse non subvenitur, si non fuit talis, qui cadere potuit
 in constantem virum.*

*Idem Marfil. & Agathen. Epi-
 scopi.*

Cum dilectus filius: & infra. Quia i constitutio-
 nis de voto emisso, & de prædicto juramento a cano-
 nicis insulatum, quod regulam Cisterciens. obser-
 varent, vel translationem ipsius ecclesie ad ordinem
 illorum nullatenus impedirent: cum utrunque serva-
 tum non vergat in dispendium salutis æternæ, nolentes
 viam perjurii aperire. Non obstante violentia, quæ
 proponebatur illata, cum neque metum mortis, neque
 cruciatum corporis contineret k, & ideo non debue-
 re cadere in constantes. Nec obstante dolo, pro quo
 se proponebant fuisse seductos: cum talis doli non
 tam ad circumventionem prædictorum Cisterciens. quam
 ad fatuitatem eorum debeat retorqueri. Super resti-
 tutione petita silentium eis duximus sententialiter im-
 ponendum.

CAP. VII.

*Probat violentia per testes, rei amisse probantur per juramen-
 tum. Et super valore rerum amissarum taxatione iudicii præmissa,
 & secuto potentia juramento fit condemnatio.*

Gregorius IX.

Super eo, quod adversarius vestre se conquerebatur à
 vobis per violentiam spoliatum, arbitrari contra
 vos fuisse injuste processum, cum non nisi proprio jura-
 mento probaverit singula, quæ amisit. Verum postquam
 de violentia per testes, & de amissis rebus per ipsius con-
 fiteri sacramentum: potuit iudex taxatione ab ipso
 facta pro personarum ac negotiorum qualitate vos, in æstima-
 tione rerum amissarum juramento adversarii declarata,
 rationabiliter condemnare ¶.

a Capit. i. eod. tit. in 3. compil. b Chevella. c Vid. l. me-
 tum. s. sed quod prator. & 9. volenti. & ibi Barr. ff. eod. d Vicro-
 sion. al. Nidrosiens. e C. 2. eod. tit. in 3. comp. f attractus. in
 manuscr. g videatur in impressis. h vid. l. fin. & ibi Barr. ff.
 de condit. ob tur. cau. & l. 1. §. metus. ff. eod. i C. 3. eod. tit. in 3.
 compil. k vid. l. 2. & ibi Barr. ff. de nazza. l. Iste tibi reputatur
 singular. per Abb. hic & Brix. in suo dict. in verb. æstimatio.

DE IN INTEGRUM RESTI-
 TUTIONE.

TITVLVS XLI.

CAP. I.

*Si in contractu venditionis vel locacionis ecclesia fuerit
 laesa, potest adversus talem contractum petere restitutionem
 in integrum: emptor tamen si sua conditio non debeat fraudari
 suo, vel in sumptibus per eum factis.*

Alexand. III. Aposcen. Episcopi.

Requiritur tua fraternitas quid agendum sit a
 possessionibus laicis sub modico cessante
 Noveris itaque, quod si ecclesia laesa est, & non
 fuisse adparet detrimentum ipsius (cum Episcopo suo
 conditionem facere deteriore non liceat, & ecclesia
 jure minoris debeat semper illa servari) que in
 minus ejus data constituit, ad ipsius contentum
 proprietatem redire. Providendum est tamen, ut
 forte eorum possessiones illas ex penis ac laboribus
 diderint meliores, sumptibus, quod bona illa restituere
 debeant defraudari.

CAP. II.

*Restituitur ecclesia laesa, propter negligentiam procuratorum,
 jura ecclesia non producit.*

*Innocentius III. sancti Gregorii, & justini
 Sergii Abbatibus.*

Cum venissemus ad Apolloniam sedem electus d. m.
 machi Rothom. pro se ac pro monasterio suo, ac
 giffiter A. pro Episcopo Venet. eis sancti Gregorii
 aureum Diacon. Cardinal. dedimus auctoritatem. Cum
 quo idem magister pro Episcopo parte proposita, cum
 cum monasterium Rothom. esset in eum. Venet.
 & ecclesie Venet. subiectum, pro dicitur
 possessione subjectionis usus est hæc tunc immo-
 sed cum occasione cuiusdam electionis, qui in
 facta fuerat, partes detronummi adfensio d. m.
 Episcopus & eius collegas d, commissum
 impetrasset, duo eorum ad monasterium accesserunt
 quorum adventum innotuit præfatis, reprobis
 hujusmodi electioni, & se 3 monasterium ab
 Sed iudices auctoritate Apoll. monachis immo-
 ut syndicum vel procuratorem eligerent, qui
 monasterii & consulti ageret, & utiliter solvenda
 districtius inhibentes eidem, ne aliquem eligere
 Abbatem donec plenius agnosceretur de parte, quod
 pifcopus se habere in Abbatis electione dicitur.
 machi vero etsi procuratorem ad mandatum præfatis
 legissent, Abbatem tamen contra inhibitionem
 eligere præsumperunt: cuius electionem Episcopus
 tuit infirmari, & se ac possessionem restitui, ut
 monachi spoliarent. Deinde iudices, defensionem
 tentiam protulerunt, electionem cassam, et
 quam sententiam dictus magister petuit confirmari
 hoc fuit responsum, quod licet per procuratorem
 parte monachorum fuisset propoliturum, quod
 sterium ipsum ad Roman. eccles. nullo modo
 ret, dicti tamen iudices contra eos procedere
 nimose ex: erunt: & infra. Nos igitur ad ipsos
 legis præd. no. Leonis, Gregor. & Cle. que
 rium illud ad jus & proprietatem indolentem
 pertinere, intelligentes, quod monasterium
 etsi eadem privilegia coram prædictis iudicibus
 re omiserit negligenter, jus tamen non tam
 nostrum fuerit procreatus, videlicet, quod
 rium ipsum ad Rom. eccles. nullo modo
 ipsius negligentia in damnum, tam nostrum, quam
 nasterii redundaret, ad audientiam restitutum

a C. i. eod. tit. in 1. compil. & post eam. Later. p. 1. p. 1. p. 1.
 eod. tit. in 3. compil. c Vincen. al. Venet. al. Maron. al.
 hares filices de Mater. & de Grom.

cho Rothom. & infra. Electionem autem à monachis (sicut dicitur) concorditer factam, pendente controversia, ea qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam inhibendam.

CAP. III.

Episcopi si in probatione necessaria omissa, potest petere restitutionem in integrum, non obstante terminis iuri probationis ecclesiasticis, si ipsam non petierit, non solum contra privatum sed etiam contra officium, &c.

Idem Helon. & Floren. a. Episcopi.

Veris & intellectis b. cauz meritis in quaestione, supra veritatem inter Vigorien. Episcopum & Abbatem de Evescam super ecclesiis in valle de c. Evescam, quas Abbas adferat ad de diocesana lege spectare. Abbas autem eas ab eius jurisdictione prius esse exceptas, cognovimus evidentem ecclesias illas per privilegia illa Rom. Pont. non esse ab Episcopali jurisdictione exceptas, nisi forte vallis de Evescam sit ille locus, quod à duobus Regibus d. Roë, videlicet & Officiariis donatus, & quem homo memorie Celestini Papa libertati donavit, sicut in ipsius privilegiis continetur. Verum tanto tempore probantur per testes Abbatis de Evescam pleno iure possessores, ut videtur in eis ius Episcopale legitime præcipuisse, nisi forte per tantum temporis spacium Vigorien. ecclesia in eorum vacasset, ut tempore vacationis subdecto, præcipue minime sit completa: & infra. Licet autem non sit in causa conclusum, quia tamen utraq. necessitatem (at adferit) probationem omisit: nos non obstantes, quod utraq. ecclesia fungatur iure in eorum, æquitate pensata utramque restituimus contra antiquam, ad probandam rationem & omisiam, ne alterutra pars propter huiusmodi negligentiam gravi iactu in laudat.

CAP. IV.

Episcopi ex ipsa causa etiam majori est concedenda, dummodo si illam petenti probentur. Si autem non probatur pleni vel sententia amissionis restitui in causa favorabilis.

Mem. proi. sancta Maria ad sarceves, & canonice sancta Maria de Mantua f.

Maria & Abbas de Calandicidimus, quod cum L. mulierem ex delegatione nostra sententiam divorcii prolatam, & appellat. interposita b. cognitionem sententia ipsi Abbati & Archiepiscopo Paduano duxerunt committendam, quia pars mulieris ad peremptorium non accesserat, Abbas ipse, cui alter contraxerat, commiserat vires suas, allegationibus diligenter inspectis, istam à iudicibus prædictis confirmari sententiam: sed post octo dies pater puellæ accesserat ad ipsum, intellecto quod sententiam protulisset, eorum proprio iuramento, quod quidam ad eam in eam quo accedens, fraudulenter sub ipsius Abbatis nomine falsas eius litteras præsentavit, quibus mandabatur eadem, ut quia iudex ad diem, quam adhiberet venire non poterat, post octo dies à termino constituto, ipsius se conspectui præsentaret: & postmodum appellavit ad sedem Apostolicam & etiam supplicavit. Licet autem de fraude taliter perpetrata per huiusmodi iuramentum non constat ad plenum, in eorum tamen matrimonium de benigne canonicam iustitiam, & ad audientiam restituimus eam pro matrimonium postulantem. Ideoque mandamus, quatenus

a. Regium. al. Evescam. in plur. manu. scilicet. Floren. b. C. 2. eod. tit. c. super quibusdam ecclesiis in valle de Evescam constit. d. Evescam. d. h. non manu. scilicet. ita: O videlicet & i. e. allegat. d. h. non manu. scilicet. Mantua. g. C. 3. eod. tit. in comp. h. interposita ad nos, & c. k. eisdem.

de causa prioris appellationis ordine iudicario cognoscetes, confirmetis vel infirmetis, sicut iustum fuerit, sententiam à primis iudicibus promulgatam.

CAP. V.

Etiam contra sententiam Papæ restituitur ecclesia. hoc primo. Et causa restitutionis in integrum debet præsentibus partibus tractari. hoc secundo. hoc duo dicitur quod ad ritulum.

Idem Episcopo & capitulo a. Osenen.

Ubi b. ex litteris Celestini Papæ prædecessoris nostri, tum ex his, quæ ipsius temporibus gesta fuerunt, gravem & llerden. ecclesie intelleximus quaestionem per sententiam Eugenii Papæ super ecclesiis quibusdam prolatam, se latam enormiter, & olim & nunc etiam conquerentis: unde cum idem Cæsar. tempore Anastasi Papæ proximi successoris eiusdem Eugenii in minori adhuc officio constitutus, in partibus Hispaniarum legationis officio fungeretur, & d. ex delegatione ipsius cognoscere cepit de controversia memorata, cui etiam Alexand. successor ipsius Anastasi officio legationis dedit in partibus eisdem fungenti, causam commisit eandem: idem quoque Celestinus ad apicem summi Pontificatus promotus G. sancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apostol. sed. leg. dictam controversiam, sub eo tenore commisit, ut inspectis llerden. ecclesie privilegiis, auditis etiam partium & rationibus memorata sententia non obstante, definitivam proferret sententiam, eamque faceret observari: verum quoniam per ipsum legatum, aut per alios, quibus sub eodem tenore causa eadem commissa extitit (licet producti testes ex parte llerden. Episcopi recepti fuerant) mandatum Apostol. non extitit adimpletum, magister A. canonicus llerden. postulavit per officium nostrum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam restitui ecclesiam llerden. Nos igitur cum fratribus nostris & aliis deliberavimus diligenter: nonnullis adherentibus quod cum prædictis C. f. prax. no. contra iam dictam sententiam visus fuerit llerden. ecclesie restitutionis beneficium indulgisse, cum ea non obstante duxerit negotium committendum, & nos supplicationem ipsius ecclesie admittere debebamus g. præsertim quæ sententia Roman. sed. non negatur posse in melius commutari, cum aut subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatis & temporum, seu gravium necessitatum dispensative quicquam ordinare decrevit. Et secundum iura civilia Principes etiam contra res bis iudicatas in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt. Persequimur quoque ex data sententia in regesto dicti Eugenii Papæ reperitur, quod primo mense sui Pontificatus fuerit promulgata: quando non plene demeritis ipsius cause videbatur intructus, illa nitens præcipue ratione, quod privilegium Urbani secundi ex parte vestra productum, subiectum fuerat falsitati, cuius tenorem nos in regesto ipsius invenimus in corruptum. Tandem deliberatio nostra in hoc recessit: ut an data sit restitutio, an danda contra præmissam sententiam, partibus præsentibus decerneretur, quarum assertionem merita causarum panduntur. Quocirca mandamus, quatenus usque ad festum B. Lucæ, vel in propriis personis, vel per idoneum responsalem nostro vos conspectui præsentetis, quod dicta sententia retractari non debeat (si poteritis) ostensuri: vel si forte extemporalis idoneum b. apparatus sufficienter instructi: ut in principali negotio canonicè procedatur: pro certo scituri quod cum propter multam locorum distantiam non possit ad vos sine magnis laboribus & expen-

a. Osenen. al. Osenens. b. Capit. 4. eod. tit. in j. compilation. c. Vide Ioann. Giffordum in Annal. Hispania, cap. 20. d. deest in antiq. et. e. id est, iuris & alleg. f. Papa. g. debeamus. h. comparati.

si sapius haberi recusus, si ad premissum terminum, quem vobis preceptorium assignamus, injuncta vobis contemptis adimplere: nos nihilominus in ipso negotio, quantum de jure poterimus, procedemus.

CAP. VI.

Petitione restitutionis in integrum contra sententiam, si sententia regulariter executionem sententia in eadem causa restituta non; fallit si contra petentem restitutionem est prosumptio malitiae, quod causa differendi executionem hoc petat: quo casu executio sit, praeserta cautione de restituendo, si petens restitutionem obtrahat in causa. h. d. secundum mentem juris gl. pe. Et in hoc ultimo est iste tex. valde singularis respectu utriusque juris.

Idem.

Visitata a super diversis articulis inter Burgen. Episcopum & Orien. monasterium questione: Et infra. Nos intellectis, quae utraque pars proposuit coram nobis super quatuor articulis praenotatis, monasterium Orien. iustitia condemnandum exigente. Sententia vero lata procurator monasterii ad probandam praescriptionem factam tam super quatuor articulis praenotatis, quam etiam super quibusdam decimis per transactionem acquisitis, restitutionem in integrum nomine monasterii postulavit, quam eadem duximus indulgentiam: Et infra.

Ne vero per excogitatum malitiam (sicut ex praesumptionibus pluribus videbatur) effectum sententiae in damnum Episcopi contingeret impediti, neve monasterium per executionem sententiae propter diversas suspensiones incurreret detrimentum: nos quoniam penitentia, jure duximus providendum, ut ante omnia supra dicta sententia executioni mandetur: Et infra. Volumus nihilominus & mandamus, ut si ab Episcopo ipso recipiatis idoneam cautionem: quod si monasterium in causa ipsa praevalerit, universa, quae medio tempore sententiae ipsius occasione percepti, monasterio restituantur memorato.

CAP. VII.

Post preceptorium non auditur ecclesia de jure communi, auditur tamen per beneficium restitutionis in integrum.

Honorius III. de scriptis, Et capitulo Bracaren.

Coram felicis me. I. Papa praed. h. lite inter Archiepiscopum Toletan. & te frater Archiepiscopo super primaria solemniter contestata, fuit preceptorium terminus assignatus: Et infra.

Verum elapso termino constituto, post expectationem non modicam comparuerunt procuratores vestri: sed quia non attulerant depositionem testium & alia munimenta, dilationem cum instantia postularunt. Postquam vero e contra eos interlocuti fuimus super dilatione petita, tandem indulgeri ecclesiae Bracaren. dilationem propter instructionem causae per auxilium restitutionis in integrum postularunt, exhibentes super hoc ex parte vestra speciale mandatum. Nos autem ulque ad octavas Pentecostes per restitutionem beneficium id vobis duximus indulgentiam d.

CAP. VIII.

Restituitur minor in eo, quod contraxit vel omisit, si probas exinde se lesurum, Et si intra tempora restitutionis petenda.

Gregorius IX.

Constitutus in nostra praesentia magister Guil. pro se ac fratre suo I. canonico & Parrofinen. exhibita nobis petitione monstravit, quod si eis in minori constitutus aetate, ac eorum matre (cujus successores existunt) rebus humanis exempta, quondam G. pater ipso- rum quasdam possessiones utrique communes quibus-

a Cap. i. eod. tit. in 4. compil. b al. quatenus. c inter eos. d Vid. si quando. Et ibi Bart. C. de dilat. e Paromen. al. Paromenf. f Hic in vulgatis habet, de iure, cum, quam nec series orationis admittit, nec habent manuscr.

dam vendidit pro quadam pecunia quantitate, sed postmodum vendidit robor firmitatis habere, & compo- vit eisdem. a. & fecit eos contractum confirmari. Super supplicavit, ut vel venditionem eandem confirmari, vel nullam, vel cum adhuc eandem venditionem ad obtinendum beneficium in integrum restituendum, & intra annum & diem a tempore confirmationis ipsius tanquam proximioribus competere super petitione jus offerendi emprobus precium: iustitia tamen capiti Parrofinen. consuetudinem approbatam, quibus ctenus omiserunt, dignaretur eis super utroque (sicut in hoc non modicum laedi noscantur, & emprobus petitionis eiusdem, vel eorum successores precium laedi ferre parati) per idem beneficium subvenire. Quod mandamus, quatenus si praemissa inveniente rebus submissa, vel venditionem praedictam, quo ad partem successione materna, ipsos contingentes nullam rationem re curatis, si in ea debita juris solemnitas est comita, & si forsitan intervenient, & eos lesos esse constiterit, super ea, quam super residua portione, dum taxam praescriptam duxerint faciendum, & auctoritate vobis in integrum restituere studeatis.

CAP. IX.

Restitutio in integrum postulanda est ab ordinario, administrationem habente, vel a delegato ab eo: si vero causa sit delegata, si ve incidat in causa generaliter commissa, vel in alio, nisi vera administratio non habeat, vel a delegato non habet, nisi veniat incidit in causa. Auctoritate mater de restitutionis non cognoscit, nec potest assensum in materia causa.

Idem.

Causa restitutionis in integrum, coram ordinario ordinariis administrationem habentibus, vel coram ab eis tractari poterit & finire, si hoc ipse specialiter demandatum fuerit, si vero de annis eis negotio contingat incidere huiusmodi quibus Delegati vero ab ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantummodo facultatem iudicandi, arbitri de hac causa cognoscere nequeunt, nisi commota fuerit incidit. In matrimonialibus quoque liberali vel criminali, cum majores iudices compariter nequit assensum.

CAP. X.

Restitutio derogata ecclesiae, ultra non sit non commissa ex nova causa: restituitur tamen ad appellandum & iudicium negationis.

Idem.

Beneficio restitutionis in integrum ecclesiae in alio iudicio derogato, restitutio praescripta appellacionem omnifariam videtur eidem ecclesiae non negari, nisi novis defensionibus ad huiusmodi causam admittenda.

DE ALIENATIONE IVRIS mutandi causa facta. TITVLVS XLII.

CAP. I.

Is, in quem facta est alienatio rei causa matrimonii postulat, ut per scriptum imperatorum contra alienationem.

Alexander III. Dabam. e. 111.

Ex quorundam relatione audierunt, quod cum aliqui literas a nobis commisit, quibus-

a Infero quod qualiter dicitur et immunitas non quem a patria postulat, sed sola Episcopalis. Cuius in aliis dign. & palam. Et auctoritas infra. c. Vbi leg. Et in antiquo, ipse auctoritate infra. c. Vbi leg. Et in antiquo, ipse auctoritate infra. d. Dicitur, in dict. e. in 1. compil. f. Cap. i. eod. tit. in 1. compil. Et post. sub. Alexand. 3. p. 4. c. 5.

